

**SKOLPORTENS PUBLIKATIONSSERIE FÖR
DOKUMENTERAT UTVECKLINGSARBETE**

**INSTAGRAM I EN
HISTORISK KONTEXT**
Filmer av tonåringar som
om Instagram och mobiler
fanns under andra världskriget

FÖRFATTARE:

Kristina Ekmark

Anna Fredmark

SKOLPORTEN

UTVECKLA SKOLAN

2/2022

SAMMANFATTNING

ARTIKELN BESKRIVER ETT projekt i historia i årskurs 9 där syftet var att öka elevernas inlevelseförmåga, motivation och förståelse för historieämnet genom upplevelsebaserat och interaktivt lärande. Arbetet innefattade ett annorlunda arbetssätt där eleverna skulle visa hur det kan upplevas att vara tonåring under andra världskriget genom att använda sig av Instagram och mobilfilmer. Eleverna fick arbeta i givna grupper där de skulle gestalta en tonårings liv under perioden. Resultatet av projektet visade att motivationen för historieämnet ökade och att förståelsen för tonåringars levnadsförhållanden under en historisk period fördjupades.

Kristina Ekmark är förstelärare, lärare i samhällsorienterande ämnen i årskurs 7–9 och arbetar på Myrsjöskolan i Nacka kommun. E-post: kristina.ekmark@nacka.se

Anna Fredmark är lärare i samhällsorienterande ämnen i årskurs 7–9 och arbetar på Myrsjöskolan i Nacka kommun. E-post: anna.fredmark@nacka.se

Denna artikel har den 10 januari 2022 accepterats för publicering i Skolportens artikelserie för dokumenterat utvecklingsarbete.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens serie för dokumenterat utvecklingsarbete, "Utveckla skolan": www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	7
Inledning	7
Syfte	8
Frågeställning	8
METOD OCH GENOMFÖRANDE	9
RESULTAT OCH DISKUSSION	11
REFERENSLISTA	13
APPENDIX	15
Bilaga 1: Enkät inför projektet Instagram i en historisk kontext	15
Bilaga 2: Enkät efter projektet Instagram i en historisk kontext	15
Bilaga 3: Djupintervjuer	16

INLEDNING, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

INLEDNING

LÄROPLANENS FÖRSTA KAPITEL betonar de grundläggande demokratiska värderingarna, respekt för de mänskliga rättigheterna.

”Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära” (Lgr11 2019 s 3).

I kursplanen för historieämnet poängteras att eleverna ska få insikt om att det förflutna präglar uppfattningen om nutiden och att detta påverkar synen på framtiden (Lgr11 2019). Artikelförfattarna¹ ville pröva om vi kunde öka elevernas motivation för historieämnet genom upplevelsebaserat arbetssätt i allmänhet och genom ny teknik i synnerhet.

Vi utgick från ett instagramkonto där man får följa en 14-årig judisk flicka i Ungern under tyskarnas maktövertagande på 1930-talet. Instagramkontot är uppbyggt som en dagbok i filmformat som även är publicerat som en film på Youtube (Kochavi 2019). Flickan i filmen använder sin mobil och Instagram, genom selfies beskrivs hennes vardag som tonåring och hur den förändras och begränsas under nazismens maktövertagande.

Med Youtube-filmen som inspiration var vår ambition att pröva ett arbetssätt som gick ut på att låta elever i åk 9 få genomföra liknande instagramdagböcker men där huvudpersonerna skulle få vara tonåringar från olika levnadsförhållanden under andra världskriget. Vår idé var att undersöka om modern teknik som dagligen används av ungdomar kan öka förståelsen för historien. Vi ville undersöka om elevernas kunskaper som gäller den enskilda människans utsatthet i ett historiskt perspektiv fördjupades och befästes i förhållande till traditionell undervisning. Vi ville också se om elevernas insikt om skillnaden mellan att vara tonåring då och nu inte är så stor.

¹ I artikeln kommer artikelförfattarna fortsättningsvis benämnas som vi.

SYFTE

SYFTET MED DENNA artikel är att beskriva ett projekt där ett annorlunda arbetssätt testas. Vi ville se om elevernas inlevelseförmåga och förståelse att vara tonåring under en historisk period kunde fördjupas. Som historisk period valde vi att arbeta med tiden för andra världskriget. Målet var att öka elevernas motivation för historieämnet genom upplevelsebaserat och interaktivt lärande.

FRÅGESTÄLLNING

GÅR DET ATT öka elevernas motivation för historieämnet genom ett upplevelsebaserat lärande?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

VI STARTADE ARBETSOMRÅDET med att ha en grundkurs om arbetsområdet ”Världskrigens tid” under nio lektioner. Därefter fick eleverna se Youtube-filmen om den judiska flickan (Kochavi 2019). Syftet med detta var att få eleverna inspirerade och leva sig in i den historiska kontexten. Ett sätt att göra det var att låta dem använda Instagram, som för de flesta är deras egen arena för kommunikation och social interaktion. Vår tanke var att detta skulle ge ett mer lustfyllt och motiverande lärande samt att det skulle inbegripa modern teknik. Efter att vi visat filmen för klasserna delades eleverna in i grupper. Varje grupp tilldelades sedan en 14-årig huvudperson i en given historisk kontext.

Den metod som vi utgått från har haft elevens verklighet i fokus och med utgångspunkt från den skapa förståelse för en historisk kontext i enlighet med Vygotskijs teori om synkretiskt lärande (Vygotskij 1995) samt teorin om att barnets tekniska skapande och kunskapsutveckling (ibid.). Vygotskijs teori om synkretiskt lärande innebär att barn och ungdomar strävar efter att sammanföra flera konstformer till en enhetlig konstnärlig handling samt att lära tillsammans med andra leder till en större kunskap än ett enskilt lärande. En förutsättning för det synkretiska lärandet är att barnet får stor frihet i utövandet av det konstnärliga skapandet. Enligt Vygotskij kan ny teknik skapa intresse och uppmärksamhet hos eleven inom ett nytt område där elevens kreativa fantasi kan få komma till uttryck (1995). Han menar att de mest lyckade pedagogiska greppen innefattar ett konstnärligt skapande i kombination med ny teknik och produktion samt att en förutsättning är att eleven får ta ansvar för hela processen.

Även Klingbergs teorier (Klingberg 2011) om stimulerande miljöers effekt på hjärnan har legat till grund för vårt projekt. Han menar att barns och ung-

domars lärande stimuleras av att vistas i en miljö som upplevs som fri och undersökande. Även gruppaktivitet och social stimulans har betydelse för lärande enligt Klingberg (ibid.). Lendahl och Runesson (1995) betonar gruppens betydelse för lärande. De menar att om vi strukturerar undervisningen på rätt sätt och kan vårt ämne så lär sig eleven. Men i de teorier där den lärandes egen aktivitet är central får läraren en annan betydelse – att skapa situationer där eleven kan upptäcka och skaffa erfarenhet och då framför allt i ett autentiskt sammanhang (ibid.).

Utifrån vår pedagogiska erfarenheter utarbetades ett flertal metoder för projektets genomförande. Projektidéns utgångspunkt var att använda elevernas mobilkameror samt deras egna erfarenheter av Instagram och dess funktioner. Eleverna skulle skapa filmer som gav en illusion av att Instagram och mobiltelefoner fanns under tiden för andra världskriget. Redan inledningsvis visade det sig att projektets elever använde Instagram och att majoriteten var väl förtrogna med Instagrams olika funktioner.

Projektet genomfördes under fyra veckor hösten 2020. I projektet ingick två klasser i åk 9. Varje klass bestod av 20 elever. Vi delade in klasserna i fyra grupper om fem elever i varje grupp. Varje grupp tilldelades sedan en 14-årig huvudperson i en given historisk kontext. Vi bestämde vilken karaktär respektive grupp skulle jobba med av pedagogiska skäl och utgick från dessa fyra tonåringar:

- ★ En medlem i Hitlerjugend
- ★ En medlem i den tyska motståndsrörelsen
- ★ En judisk ungdom
- ★ En brittisk ungdom

Vi valde en medlem i Hitlerjugend för att eleverna skulle försöka leva sig in i hur det var för en tysk ton-

åring i Tyskland under nazismens påverkan. Ungdomen som var med i den tyska motståndsrörelsen valde vi för att eleverna skulle få möjlighet att sätta sig in i hur det var att försöka stå emot nazismen och ta ställning mot den auktoritära regimen. En judisk tonåring kändes självklar att välja då filmen som var en introduktion till projektet handlar om just det ökade förtrycket av judarna under nazismens framväxt. Som fjärde person valde vi en brittisk ungdom för att vi tyckte att det kunde vara spännande med att försöka skildra en ungdom i ett land i krig men som inte var ockuperat av Tyskland.

Efter den inledande grundkursen och filmvisningen som tidigare nämnts såg arbetsgången ut enligt följande:

- ★ Vi började med en enkätundersökning som projektets elever fick fylla i (se bilaga 1).
- ★ En introduktion av den dramaturgiska kurvan och hur en narrativ berättelse skapas (Bergsten 2006).
- ★ Därefter fick eleverna en genomgång om storyboard som arbetsprocess. Varje grupp skapade en gemensam storyboard. Inledningsvis utbildades klasserna i storyboardsteknik, hur man filmar och publicerar på Instagram samt använder typiska symboler för Instagram. Med detta fick de arbeta i sina grupper under tre lektioner. Storyboardteknik innebär att arbeta med bildsekvenser på papper i A3-format. Eleverna ritade rutor för varje scen som de sedan fyllde med viktig information inför filmandet. Varje ruta innehöll en enkel teckning på personerna i scenen. Under rutan skrev eleverna scenens dialoger samt information om inspelningsplats, kameravinklar, bakgrund, scenografi, rekvisita, ljudpåslag samt val av Instagrams funktioner. Arbetet med storyboard genomfördes under SO-lektionerna.
- ★ När gruppernas storyboard var färdiga fick klasserna två heldagar för att ordna fram rekvisita, träna dialoger, repetera scener samt filma. Detta skedde i samarbete med andra berörda ämneslärare, vilket var nödvändigt för genomförandet av

projektet. Eleverna fick stor frihet att välja inspelningsplatser och de hade möjlighet att nå oss lärare via mobiltelefon under dessa två dagar. Eleverna filmade genom sina mobiltelefoner.

- ★ Eleverna redigerade sina filmer i sina skoldatorer i respektive grupp. Eleverna använde både redigeringsfunktioner i Instagram och filmredigeringsprogram på sina datorer. Redigeringen visade sig ta olika lång tid och några grupper fick även använda sin fritid till att redigera. Eleverna fick stor frihet att utveckla sina filmer, flertalet hade betydligt bättre kunskaper om sociala plattformar och filmredigering än väntat.
- ★ Projektet avslutades med att båda klasserna tillsammans fick se filmerna under en gemensam filmvisning. Detta kunde genomföras i samarbete med andra ämneslärare så att vi fick tillgång till en gemensam lektion och större sal. Samtliga filmer visades också för skolans pedagoger under en personalkonferens som ett exempel på ett pedagogiskt utvecklingsprojekt.
- ★ Efter avslutat projekt fick eleverna svara på enkät 2 (se bilaga 2). Fem elever från varje klass genomförde även djupintervjuer om projektet (se bilaga 3).

RESULTAT OCH DISKUSSION

VI VAR OSÄKRA på elevernas digitala kompetens och därför försökte vi utforma grupperna så att det fanns minst en person som vi visste hade en hög teknisk färdighet. I inledningsskedet av projektet kontrollerade vi detta och det visade sig att eleverna totalt sett hade en mycket högre digital kompetens än vi trott.

Vi funderade över hur vi skulle få alla elever engagerade så att inte två personer gör hela gruppens jobb. Det visade sig inte vara något problem, då samtliga grupper tog ett stort gemensamt ansvar för respektive produktion. Vi skapade grupperna med stor omsorg och tror att gruppernas sammansättning var avgörande för det goda resultatet. Grupperna tog stort ansvar för den sociala situationen och samtliga elever kunde delta utifrån sina egna förutsättningar.

En av klasserna hade en ojämn könsfördelning - fem flickor och 13 pojkar. Vi funderade över om flickorna skulle fördelas jämnt mellan grupperna eller om de skulle få vara två per grupp, för att stärka deras möjligheter att göra sig hörda. Därmed blev det också extra viktigt för oss att fundera över gruppssammansättning och vår slutsats efter genomfört projekt är att det inte handlar om kön utan mer om interaktion mellan individer och elevens sociala kompetens. Detta blev tydligt för oss dels under själva arbetsprocessen som i stort sett var konfliktfri och att grupperna tog stort kollektivt ansvar, dels ser man det i elevernas utvärdering av projektet som helhet.

Samtliga grupper genomförde och presenterade sina filmer. Först för sin egen klass och sedan fick klasserna ta del av varandras slutproduktioner tillsammans. Alla filmer var filmade som dagböcker men några hade mer konsekvent filmat ur ett selfieperspektiv där personen talar direkt in i mobilen, vilket egentligen var intentionen med filmandet. Vi inser att de instruktioner som vi gav inte var tillräckliga och att detta är ett utvecklingsområde för oss pedagoger.

Filmerna visades på skolan för samtliga lärare och används i nuläget som inspiration till klasser i åk 8 inför arbetsområdet Världskrigens tid. På grund av GDPR-lagen förhindrades publiceringen av elevfilmerna på Instagram eller andra sociala plattformar. Målet är att fortsättningsvis visa filmerna som inspiration för kommande klasser under arbetsområdet Världskrigens tid.

När det gäller projektet som helhet har vi utgått från Hatties teori om vikten av att eleven redan från början har kännedom om projektets mål (Hattie se Håkansson & Sundberg 2012). Före och efter projektet genomfördes elevenkäter för att undersöka förståelse och den egna uppfattningen av lärande och kunskapsinhämtning. Detta kan stå i konflikt med Vygotskijs (1995) teori om elevens frihet till skapande och vi valde därför att pröva om ett lustfyllt och praktiskt arbetssätt kan generera ökad förståelse och fördjupad kunskap samtidigt som vi satte upp ett tydligt mål med vårt projekt (Vygotskij 1995).

Några av de slutsatser som enkäterna visar är att elevernas inlevelseförmåga i den historiska kontexten ökat, flera elever uttrycker att de först nu förstår att skillnaden mellan nu och då för en tonåring inte är så stor. Även förståelsen för utsatthet under förtryck och bristen på mänskliga rättigheter är något som flera elever beskriver i sina utvärderingar.

Några slutsatser som går att dra av projektet är att de flesta eleverna genom sina fördjupade kunskaper fått en ökad förståelse och empati för jämnåriga i utsatthet i en historisk kontext. Trots insikten att skillnaden mellan nu och då inte är så stor anser några ungdomar att det kan vara svårt att ta till sig de levnadsförhållanden som ungdomar levde under, under andra världskriget. Många av eleverna har därför fått insikt i att de lever i ett privilegierat samhälle i dagens Sverige.

Några oväntade resultat var att eleverna i ett par av grupperna utvecklade sina språk- och teknikkunskaper. En grupp valde att helt genomföra sina dialoger på tyska i sin dagbok, en annan på engelska. Ytterligare en grupp använde ett avancerat redigeringsprogram och lärde sig på egen hand hur programmet fungerade. Detta är några exempel på hur elevernas motivation ökat för historieämnet genom upplevelsebaserat, interaktivt och ett synkretiskt lärande enligt Vygotskijs (1995) teori.

Efter att projektet genomförts genomförde vi djupintervjuer med fem elever i respektive klass. Av djupintervjuerna framgick att samtliga av de intervjuade eleverna tyckte att projektet var roligt, att de lärt sig av varandra och att det var ett lustfyllt sätt att inhämta kunskap. I en av klasserna framkom att de som intervjuades ville ha tydliga begränsningar och instruktioner gällande dramaturgin då de upplevde att utformningen av uppgiften var för fri vilket i sin tur skapar otydlighet vad gäller filmens innehåll och dessutom tog tid från själva produktionen. Vi tror att vissa grupper kanske behöver striktare dramaturgiska ramar för sitt filmande och kan behöva mer riktad handledning.

Slutligen, då projektets frågeställning var "Går det att öka elevernas motivation för historieämnet genom ett upplevelsebaserat lärande" utgick vi från Vygotskijs (1995) teori om det synkretiska skapandet och då specifikt den mer omfattande synkretismen. Den teorin innebär att det sammantagna resultatet då man använder sig av olika konstformer blir mer utvecklat. Kan vi då se att elevens motivation för historieämnet ökat genom upplevelsebaserat lärande? Ja vi menar att vi efter genomfört projekt tycker oss kunna säga att så är fallet baserat på de enkäter och djupintervjuer som vi genomfört med eleverna.

REFERENSLISTA

- ★ Bergsten, T. (2006). *Arena*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012). *Utmärkt undervisning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Klingberg, T. (2011). *Den lärande hjärnan*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Kochavi, M. (2019). *Evastories*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Ne33G61naeQ>
- ★ Lendahl, B. & Runesson, U. (1995). *Vägar till elevers lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Lgr11 (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2019*. Stockholm: Skolverket.
- ★ Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.

APPENDIX

BILAGA 1: ENKÄT INFÖR PROJEKTET INSTAGRAM I EN HISTORISK KONTEXT

1. Tycker du att historia är roligt? Varför eller varför inte?
2. Under vilka år var andra världskriget?
3. Vad vet du om hur ungdomar levde under andra världskriget?
4. Hur tror du att det var att vara ungdom under andra världskriget? Varför tror du det?
5. Att vara tjej eller kille under tiden för andra världskriget. Tror du att det fanns skillnader? I så fall vilka?
6. Under vilka förhållanden levde en tysk 15-åring under andra världskriget? En judisk? En svensk?
7. Du är 15 år. Vilka skillnader finns mellan att leva under andra världskriget och att leva idag? Ge minst tre exempel.
8. På vilket sätt lär du dig om historia bäst? (lärarledda genomgångar, enskilt arbete, grupparbete, instuderingsfrågor, fördjupningslitteratur, dramatiseringar, tankekartor, film, bildstöd, anteckningar, intervjuer)
9. Vilka sätt är bäst för dig att behålla den kunskap du fått så att den "sitter kvar" efter avslutat arbetsområde?

BILAGA 2: ENKÄT EFTER PROJEKTET INSTAGRAM I EN HISTORISK KONTEXT

1. Tycker du att historia är roligt? Varför eller varför inte?
2. Efter avslutat ämnesområde, tycker du att du vet en hel del om tiden för andra världskriget och om själva kriget?
3. Fick du fördjupad kunskap om hur det kunde vara att leva under andra världskriget?
4. Efter genomfört filmprojekt, vet du nu mer om hur ungdomar levde under andra världskriget?
5. Har filmprojektet gett dig ökad kunskap och förståelse för hur ungdomar levde?
6. Att du fick filma och fysiskt leva dig in i hur det var under andra världskriget, medförde det att du fick ökad förståelse?

7. Var mobilkameran och instagramformatet ett bra sätt att inhämta kunskap på? Motivera ditt svar.
8. Nu när avslutat filmprojektet, tycker du att dina föreställningar om hur en ungdom levde under andra världskriget stämde? Motivera ditt svar.
9. Du är 15 år. Vilka skillnader finns mellan att leva under andra världskriget och att leva idag? Ge minst tre exempel.
10. På vilket sätt lär du dig om historia bäst? (lärarledda genomgångar, enskilt arbete, grupparbete, instuderingsfrågor, fördjupningslitteratur, dramatiseringar, tankekartor, film, bildstöd, anteckningar, intervjuer)
11. Vilka sätt är bäst för dig att behålla den kunskap du fått så att den "sitter kvar" efter avslutat arbetsområde?

BILAGA 3: DJUPINTERVJUER

1. Vad anser du om ditt lärande när det gäller filmprojektet?
2. Har metoden betydelse för inläringen för dig? I så fall varför?
3. Har metoden betydelse för befästandet av dina kunskaper om andra världskriget?
4. Vilken del av projektet tycker du var mest givande. Nämn gärna fler delar/faktorer.
5. Har du lärt dig något som överraskade dig?
6. Tror du att du har bidragit med kunskap till dina gruppmedlemmar?
7. Har du lärt dig något av gruppen som du kanske inte annars lärt dig?
8. Vad var roligast med projektet?
9. Har det betydelse för lärandet?
10. Tror du att andra elever kan ha nytta av liknande projekt? Motivera ditt svar.
11. Var det något i projektet som vi kunde gjort annorlunda?
12. Är det något som vi ska förändra, tänka på tills nästa gång?

SKOLPORTEN